

ПОЈАМ И ВРСТЕ БЕЗБЈЕДНОСНОГ МЕНАЏМЕНТА

Милан Даничић

Висока школа унутрашњих послова

Бањалука

Абстракт: Безбједносни менаџмент у ширем смислу представља начин организовања и управљања системом обезбјеђења који се бави човјеком, као кључним елементом организације, и његовом корелацијом са унутрашњим и спољашњим окружењем. Безбједносни менаџмент дефинише и обрађује захтјеве и потребе система обезбјеђења и условљава процес планирања потреба, реализацију и имплементацију планираног, контролу, извршавање задатака, активности и дјелатности постављених пред систем обезбјеђења. Систем безбједносног менаџмента представља интегралну компоненту општег менаџмента на највишем нивоу хијерархије(менаџмента који креира комплетну политику цијелог предузећа), односно. у оквиру својих послова, самостални менаџмент предузећа који 1) дефинише и одређује захтјеве и потребе система обезбјеђења, самостално и у сарадњи са осталим руководним структурама; 2) остварује процес планирања потреба; 3) обезбјеђује организацију, реализацију и имплементацију планираног, кроз одлучивање, вођење, координацију и контролу(ових послова); и 4) омогућава непосредно и посредно извршавање задатака, активности и дјелатности постављених пред систем обезбјеђења ради постизања његове примарне функције-заштите лица, имовине и пословања. Поред појма безбједносног менаџмента у раду су описани и менаџмент у безбједносним организацијама; безбједносни менаџмент у органима управе, и безбједносни менаџмент у доходновним организацијама.

Кључне ријечи: менаџмент, безбједност безбједносни менаџмент, предузеће, физичко и техничко обезбјеђење, полиција.окужење.

Abstract: Security management presents a way of organizing and managing of security system which relates to people, as the key element of organization, and its correlation with internal and external surrounding. Security management defines and determines requests and needs of security system and conditions the process of need planning, realization and implementation of planned, control, tasks performing, activities related to security system. Management of security system presents an inner element of general management on the highest level of organization and it 1) defines and determines requests and needs of security system; 2) achieves the process of needs planning; 3) secures organization, realization and implementation of planned, through decision making, managing, coordination and control; and 4) enables direct and indirect mission accomplishment in order to protect persons, property and business. Apart from security management, the security management in institutions is described.

Key words: management, security, security management, institution, physical and technical security, police, surrounding.

4.1. ПОЈАМ БЕЗБЈЕДНОСНОГ МЕНАЏМЕНТА

Под појмом безбједносни менаџмент, у ширем смислу, подразумјева се одлучивање о безбједносним циљевима организационог система, о начинима и средствима да се избјегну неповољни утицаји који долазе из окружења или самог организационог система, или да се њихов штетан утицај умањи. Безбједносни менаџмент, према томе,

означава управљање ресурсима усмјерено ка постизању утврђених циљева безбједности.

Ако се дати циљеви испољавају у остваривању и заштити јавних интереса, онда је безбједносни менаџмент прилагођен тим циљевима, односно омогућавању безбједних услова за остваривање задатих циљева организације. Када су у првом плану приватни интереси и циљеви, стратегија безбједносног менаџмента таквог предузећа детерминисана је економским интересима и профитом³³.

Полазећи од тога, сматра се да циљеви безбједносног менаџмента, најопштије посматрано, представљају подизање нивоа сигурности запослених и остварење економског интереса, односно профита. У теорији се истиче да послови безбједносног менаџмента обухватају пројектовање, организовање и управљање системом обезбеђења на начин којим се отклањају услови за настанак појава угрожавања безбједности, као што су тероризам, саботажа, пословна и индустријска шпијунажа, тзв. унутрашње крађе, незгоде на раду и сл. Нису у питању само одређени сегменти заштите (противдиверзиона заштита, заштита од индустријске шпијунаже, контрола кретања и боравка странаца и сл.), а којима се у први план ставља способност, стручност и иницијатива кадра обезбеђења да на адекватан начин предвиди, предупреди и отклони савремене ризике и пријетње³⁴.

Према томе безбједносни менаџмент укључује и одређене безбједносно-заштитне процедуре којима се елементи система обезбеђења доводе у функционалну зависност, са циљем да се предвиде, предуприједи и отклоне савремени ризици и пријетње. Држећи се стратешких пројекција и праваца развоја ове дјелатности на Западу и захтјева тржишта, као и чињенице да је ријеч о алтернативним чиниоцима безбједности, ове процедуре могуће је систематизовати на проактивне и реактивне процедуре³⁵.

Сигурно је да безбједносни менаџмент као дисциплина наука безбједности, али и науке менаџмента, јер своје теоријске основе црпи из једних и других наука. Теорије организације, представљају главни теоријски извор који безбједносни менаџмент преузима из наука менаџмента, док науке безбједности дају основни теоријски концепт на коме се заснивају сва истраживања и пракса безбједносног менаџмента³⁶.

Менаџмент је универзална активност, зато што су његови принципи примјенљиви у свим областима пословне активности: у пољопривреди, спорту, војсци, трговини, банкарству, здравству, умјетности, религији, итд. Менаџмент се тако подједнако односи на мала и велика предузећа, профитне и непрофитне организације, на производне дјелатности и на пружање услуга. Дакле, менаџмент се може примјенити на све типове организације (предузећа, школе, банке, болнице, војску, цркву итд.) у свим земљама и међу различитим културама. Тако имамо: менаџмент у банкарству, менаџмент у туризму, менаџмент у саобраћају, менаџмент у пољопривреди, менаџмент у спорту итд.

С друге стране, термин менаџмент може се везивати и за поједине пословне функције, као нпр: маркетинг, финансије, кадрове, производњу, па отуда имамо и менаџмент маркетинга, финансијски менаџмент, производни менаџмент и менаџмент

³³ Кековић, З.: *Интегрална безбедност и пословно-безбедносни менаџмент*, Зборник радова Факултета цивилне одбране, Београд, 2003, стр. 280.

³⁴ Кековић, З.: *Безбедносни менаџмент и заштита од тероризма*, Тероризам у савременим условима (зборник радова), Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2003, стр. 247-254.

³⁵ Исто.

³⁶ Драгишић, З.: *Безбедносни менаџмент (ауторизована предавања)*, Факултет безбедности, Београд, 2006, стр. 15.

људских ресурса.³⁷ Могући су и новији концепти као: менаџмент тоталног квалитета, менаџмент очувања човјекове околине, логистички менаџмент, менаџмент информационих система итд. У основи исто важи и за безбједносни менаџмент, који се условно може подјелити на менаџмент у безбједносним организацијама, безбједносни менаџмент у органима државне управе, јавним службама и дјелатностима, и безбједносни менаџмент у доходовним организацијама.

2. МЕНАЏМЕНТ У БЕЗБЈЕДНОСИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Познато је да се безбједносни менаџмент дијели с једне стране на безбједносни менаџмент јавног сектора (у који спадају активности парламента, владе, шефа државе, судства, војске, полиције, обавјештајно-безбједносних служби, локалне самоуправе и других државних органа на унапрјеђењу безбједности заједнице и одговора безбједносним ризицима, изазовима и пријетњама кроз успостављање организације, планирања, руковођења и контроле над пословима, а са друге стране на безбједносни менаџмент у организацијама чији је циљ пружање безбједности заједници и безбједносни менаџмент приватног сектора, који у првом реду обухвата менаџмент активности привредних и других предузећа на заштити властитог пословања и запослених.

У оквиру приватног безбједносног менаџмента спадају и активности приватних предузећа (привредних друштава, агенција и предузетника) која пружају услуге безбједности, као и различити облици самозаштите коју организују грађани ради властите безбједности. Такође је познато да је менаџмент у области приватне безбједности интегрални дио менаџмента привредног субјекта, док је приватна безбједност један од подсистема у систему безбједности друштва, због чега је битно да се она integriше у управљачке процесе и структуре у области безбједности заједнице.

Најзад, познато је да облици безбједности представљају начине на које се остварује заштита лица, имовине и пословања. Они се често систематизују на: обезбјеђење имовине, обезбјеђење лица, управљање безбједносно-надзорним центром, превоз и обезбјеђење новца и других вриједносних пошилики, обезбјеђење јавних скупова, послове пројектовања и уградње система техничке заштите, итд.

Врло је заступљена и подјела на послове физичког и техничког обезбјеђења, мада се сматра да ова подјела није валидна. Наиме, послови обезбјеђења су нешто што је иманентно човјеку који, поред физичке силе и техничке опреме, користи стручна знања, документационе фондове, разне немоторичке вјештине и способности, а ту су и разни афективни облици компетенције и нивои одговорности. Овде се има у виду циљ који се постиже пословима безбједности: надзирање, спречавање, откривање, отклањање, извјештавање и друге дјелатности којима се остварује комплетна функција руковођења, чиме је омогућено циљно тумачење (не)безбједносног понашања.³⁸

Менаџмент сваке организације посебну пажњу поклања безбједности као основном услову опстанка и просперитета. Различите организације имају различите безбједносне изазове, ризике и пријетње, па се тако ризици којима је изложена држава као организација у великој мјери разликују од изазова којима је изложено привредно предузеће, јавна служба или културна установа. Различити ризици и пријетње којима је

³⁷ О овој врсти менаџмента опширније види: Torrington, D. et al.: *Менаџмент људских ресурса*, Дата статус, Београд, 2004; Вујић, Д.: *Менаџмент људских ресурса и квалитет: људи—кључ квалитета и успеха*, Центар за примењену психологију, Београд, 2000.

³⁸ Кековић, З.: *Не-државни сектор безбједности: Како до стандарда?*, Перјаник, бр. 5, Даниловград, 2004, стр. 88 - 97.

изложена нека организација, као и одговорност коју организација има према окружењу у погледу безбједности, пресудно утичу на безбједносни менаџмент, односно начин на који ће бити донијете одлуке везане за безбједност.

Из тога се закључује да начин на који се менаџмент бави питањима безбједност у првом реду зависи од општих циљева организације. Тако можемо разликовати безбједносни менаџмент у организацијама којима је пружање безбједносних услуга другим корисницима основна мисија, од безбједносног менаџмента у организацијама које се баве привредним или друштвеним дјелатностима, и где се безбједносни менаџмент налази у функцији очувања и раста организације.

У организацијама које се баве пружањем безбједносних услуга другим корисницима, а то су, прије свега, државне безбједносне службе, безбједносни менаџмент представља основни, али не и једини, облик менаџмента, пошто такве организације обављају и читав низ други функција (финансијске, планске, кадровске, развојне и др.).³⁹

Облике, односно дјелатности којима се остварује безбједност не би требало мијешати са функцијама. Када се каже да се ови послови остварују као "пословна" функција, онда то у потпуности чини сложенијом функцију руковођења овим пословима са аспекта управљања цијелом организацијом (предузећем), односно свим њеним пословним функцијама. У том смислу, проблем безбједности штићених вриједности не може се сводити само на физичко-техничку компоненту, односно заштиту од физичких ризика угрожавања. То би значило и да се пословна функција не обезбјеђује само посредством института заштите пословне тајне, већ и низом безбједносно-заштитних процедура којима се прописује жељено понашање.⁴⁰

Ово се најбоље може видјети на примјеру активности менаџмента у безбједносним организацијама на плану заштите привредних система и јавних предузећа као симбола економске моћи државе од савременог ("постмодерног") тероризма. Наиме, савремени приступ пословима безбједносног менаџмента обухвата пројектовање, организовање и управљање системом обезбјеђења на начин којим се отклањају услови за примјену свих видова тероризма.⁴¹

Пројектовање система обезбјеђења представља прву и незаобилазну карику безбједносног менаџмента. У пракси безбједносног менаџмента присутно је неколико битних елемената пројектовања: појам и садржај процјене безбједности, појам и садржај процјене угрожености, методологија израде процјене ризика и последица, израда и ажурирање оперативно-планске документације и прилога (упутстава) и израда и ревизија пројектног задатка и документације техничког система заштите.

Разумије се да се пројектовање система обезбјеђења и организација и тактика службе обезбјеђења структурно прилагођавају посебним безбједносним условима и ситуацијама. Терористички акти на привредне објекте праћени су угрожавањем неодређеног броја запослених, талачким ситуацијама, покушајем рушења и уништења виталних дјелова објекта, уређаја и постројења, са могућим штетним утицајима по животну средину, па одговарајуће поступање служби обезбјеђења у разним ситуацијама има значајну безбједносну улогу до доласка, тј. интервенције полицијских снага.

³⁹ Драгишић, З.: *Безбедносни менаџмент* (ауторизована предавања), Факултет безбедности, Београд, 2006, стр. 7.

⁴⁰ Кековић, З.: *Не-државни сектор безбједности: Како до стандарда?*, Перјаник, бр. 5, Даниловград, 2004, стр. 88-97.

⁴¹ Кековић, З.: *Безбедносни менаџмент и заштита од тероризма*, Тероризам у савременим условима (зборник радова), Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2003, стр. 247-254.

Познавање природе тих ситуација и њихових последица јесте један од елементарних услова успјешног супротстављања и отклањања последица терористичког акта.

Друга компонента безбједносног менаџмента је *организовање система обезбјеђења* које подразумева одговарајуће организационе облике и хијерархијско-организациону структуру служби обезбјеђења, прилагођене одређеним сегментима и мјерама заштите: физичка заштита, техничка заштита, заштита од пожара, експлозија и елементарних непогода, противдиверзиона заштита, противприслушна заштита, заштита тајних података, контрола кретања и боравка странаца, еколошка безбједност итд.

У склопу превентивних мјера заштите од тероризма посебно се предузимају преглед објеката, штићених простора, превозних средстава и траса кретања са циљем да се открију експлозивна средства, радиоактивне, хемијске и друге опасне материје. Уколико законска овлашћења то омогућавају, у посебним ситуацијама могу се користити и специјално дресирани пси. Мјере физичке заштите се обавезно спроводе после спроведених мјера контрадиверзионе заштите, уз могућност да у њима узму учешће и припадници полиције.

Управљање системом обезбјеђења је трећа компонента безбједносног менаџмента и обухвата: издавање налога, контролно-усмеравајућу дјелатност, координирајућу дјелатност (у оквиру система обезбјеђења и са екстерним субјектима).⁴²

5. БЕЗБЈЕДНОСНИ МЕНАЏМЕНТ У ОРГАНИМА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ, ЈАВНИМ СЛУЖБАМА И ДЈЕЛАТНОСТИМА

Безбједносни менаџмент постоји као вишевијековна пракса примјене различитих метода у организацији, руковођењу и командовању, планирању и контроли организација које су се бавиле питањима безбједности. Искуства која су стицана у управљању, руковођењу и командовању војском временом су се преносила и на друге организације, а од XX вијека почело је и њихово теоријско уобличавање. Наиме, војне науке су се кроз читаву историју бавиле питањима организације војске, руковођењем и командовањем, планирањем, контролом, повећањем ефикасности и другим дјелатностима које данас називамо менаџмент. Искуства до којих се дошло у организацији војске преношена су и на друге делатности, тако да можемо рећи да се менаџмент, а посебно безбједносни менаџмент, као пракса али и као наука зачео у крилу војних наука.

Полиција се као посебна организација која се бави питањима безбједности развила знатно касније, мада су организације које су се бавиле очувањем јавног реда и мира и хватањем криминалаца настале када и држава. Међутим, полиција у савременом значењу настаје у вријеме апсолутне монархије, када долази до диференцијације државног апарата. Тада настаје и пракса организације полиције која се мањим дијелом ослањала на искуства из организације војске, а већим дијелом на организацију државне управе чији је полиција саставни дио.

Обавештајне и безбједносне службе, у савременом значењу, настале су када и полиција и оне су последица диференцијације државног апарата. Своју организацију заснивају на принципима организације државне управе, као дио извршног апарата власти, следећи при том захтјеве који проистичу из специфичне улоге коју ове службе

⁴² Исто.

имају у држави. Систем контроле над радом ових служби, као и војске и полиције, зависи од политичког система и правног поретка државе којој службе припадају.⁴³

С тим у вези, посебно треба истаћи да међу ауторима који се баве питањима безбједности и питањима менаџмента постоји неусаглашен став око постојања војног и полицијског менаџмента. Већина аутора сматра да у војсци и полицији постоји само руковођење, док је менаџмент више окренут цивилним безбједносним организацијама, мада се у војној логистици, као и у полицијској, може говорити о менаџменту. Према М. Јурини, да би се могло говорити о полицијском менаџменту, неопходно је да се промијени окружење у коме полиција дјелује, да дође до промјена у самој полицијској организацији и да се радикално промјени систем руковођења.⁴⁴

Упркос израженој скепси појединих теоретичара, можемо констатовати да, поред низа сличности, постоје и многобројне разлике између општег и полицијског менаџмента. Тако, прије свега, структурална особеност полицијског у односу на општи менаџмент потиче од његовог специфичног положаја у односу на државу, с једне стране, и истовремене потребе да користи знања науке у борби са криминалитетом, с друге стране. Полицијски менаџмент представља саставни дио руковођења, односно државног менаџмента којим се остварују одговарајући облици власти и служи остваривању државних - националних интереса.⁴⁵

Има схватања по којима се улоге полицијског менаџмента битно разликују од улога општег менаџмента. Ова тврдња налази своје упориште у релевантним чињеницама које објашњавају суштину и садржину улоге полицијског менаџмента (схваћеног у ужем смислу), тј. као функцију чијим се остваривањем организује и обезбјеђује законито и ефикасно обављање полицијских послова. Наиме, није спорно да се и у теорији општег менаџмента као главна његова улога препознаје баш организација предузећа, односно установа, што ће рећи њихових људских и материјално-техничких ресурса, да би производњу, односно услуге остварили што ефикасније и уз поштовање законских норми и добрих пословних обичаја. Као ни живот, тако ни пословање предузећа није могуће нормирати, па су се привредници (власници капитала и менаџери) "изборили" за праксу поштовања друштвених норми по принципу "све је дозвољено што није забрањено".

Међутим, када је у питању обављање полицијских послова, посебно послова сузбијања криминалитета, овај принцип се не може примјенити, већ се ти послови искључиво морају обављати на прописан начин, а ни случајно не на штету људских права и слобода. У ствари, полицијски менаџмент у сузбијању криминалитета је разапет између два подједнако важна, а понекад веома тешко спојива императива: ефикасног спречавања и откривања кривичних дјела и њихових учинилаца и заштите људских права и слобода.⁴⁶

Одређене специфичности има и безбједносни менаџмент у јавном сектору и дјелатностима, а што је у основи резултат модерног функционисања органа и организација државне управе, односно јавног сектора уопште. С тим у вези ваља рећи да су новија управно-теоријска гледишта, која су све присутнија на макро плану, промовисала неке универзалне принципе савременог административно-политичког дјеловања.

⁴³ Исто.

⁴⁴ Јурина, М. и др.: *Елементи организације полиције*, МУП Републике Хрватске - Полицијска академија, Загреб, 1999, стр. 224.

⁴⁵ Ристовић, С.: *Полицијски менаџмент у сузбијању криминалитета*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2006, стр. 51,52.

⁴⁶ Исто.

Та гледишта базирају се на концепту по коме се субјекти државне, односно јавне управе посматрају превасходно са економског аспекта и виде, слично приватном сектору, као економски, пословни системи, односно спретан јавно-услужни сервис корисника услуга-странака (грађана и привреде). Будући да подразумева јаче развијање сервисних активности, као и прихватање тзв. новог јавног менаџерског, умјесто контролног начина управљања, то дјеловање је усмјерено ка пословним резултатима и људима (управљачима и онима којима се управља), повећању ефективности, ефикасности и економичности, као и остварењу других нарочито важних правних принципа. Ново јавно менаџерско управљање претпоставља цјеловиту организациону и функционалну реконструкцију управних структура. и непрекидни суштински преображај радних процеса кроз увођење тзв. уговорног приступа у јавну управу и дјелатности.

Савремено вођење се својим садржајем своди на индуковање, и то од стране руководећих службеника (јавних менаџера - "лидера") сталних промјена у складу са донијетим стратешким планом и подстицање прилагођавања сарадника успјешном испуњењу нових задатака, кроз побуђивање и навођење на стицање нових знања и способности, те константно сопствено усавршавање, како би се испунили испројектовани општи циљеви организације. При том "није битно шта ко ради - већ шта постиже" - примјењује се, дакле, метод управљања резултатима.

Евидентно је и делегирање извршења појединих послова на друге, "хоризонталне" најчешће тимске извршиоце, што је израз јачања координације и повећања самосталности у раду. Тиме се постиже већа флексибилност система управних структура, што је један од приоритетних, управних циљева. Све су то разлози због којих се у новије вријеме увелико прихвата увјерење да је "јавни менаџмент јавно добро" и напушта готово архаично становиште о непрофитности и неконкурентности управних субјеката. Уз то се наглашава да иако се њихово дјеловање финансира из буџета, ови субјекти не смију занемаривати сопствене пословне резултате, већ напротив, најбоље могућим материјално-финансијским ефектима свог рада (порези, таксе итд.) морају придавати далеко већи значај него до сада.

Сасвим је сигурно да ће скала финансијске добити субјеката јавног сектора зависити од степена успјешности (квалитета и трошкова) њиховог дјеловања, а она је у директној вези са квалификационом структуром запослених и компетенцијама менаџера. Стога ће се, логично, и позитивни или негативни пословни резултати одражавати на задовољство не само запослених, него и свих других, односно шире друштвене заједнице.

На основу реченог, може се констатовати да нови јавни менаџмент почива на следећим захтевима: функционалном приступу у погледу дјеловања, с нагласком на повећану ефикасност и мање трошкове, ограничавајућој регулативној улози државе, редуковању броја државних управних тијела, већој примјени метода приватног подручја рада, усмјерености према грађанима, приватизацији, односно преношењу вршења појединих управно-јавних послова на приватноправна лица, преображају државне управе у својеврсног пружаоца јавних услуга грађанима и другим корисницима и њиховој интеракцији посредством тзв. електронске управе.

6. БЕЗБЈЕДНОСНИ МЕНАЏМЕНТ У ДОХОДОВНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Савремено доба је по многима доба организација које су, по својој природи, динамичке творевине, а њихов основни фактор је човек. Ријеч организација води порјекло од грчке ријечи "*organon*", што значи оруђе или средство, а најчешће се

дефинише као скуп односа у обављању заједничких послова да би се постигао заједнички циљ. Иначе, ова ријеч се користи за означавање различитих појава у друштву, тако да разликујемо три смисла ријечи организација:

- прво, као субјект, институција, носилац радње и циљева са одређеном структуром и динамиком,
- друго, као структура, тј. скуп људи и техничких средстава са одређеним међусобним односима и
- треће, у смислу процеса, дјеловања, функционисања организованог субјекта, односно организационе структуре.

Прво и друго објашњење појма организација говоре о организацији као људској творевини, док треће означава скуп поступака, правила и понашања којим се на најбољи начин усклађују људи, средства за рад и предмети рада у циљу постизања успјеха.⁴⁷ Суштинско схватање организације третира се као синтеза аспекта статичког (организациона структура) и динамичког (менаџмент), који може имати различите појавне облике. Тумачењем организације као процеса, тежиште се ставља на динамички аспект, где највише долази до преплитања организације и управљања, односно менаџмента.

Издавање активности управљања (менаџмента) од активности извршења (рада) је свакако суштинска карактеристика сваког заједничког посла. Менаџмент као активност постоји да би се путем организованог напора људске жеље могле остварити. У предузећу и другој одговарајућој организацији менаџмент олакшава напоре људи који желе да сарађују да би остварили своје циљеве, тј. зараде, профит и сл.

Организације – корисници услуга приватне безбједности углавном спадају у отворене системе и, да би опстале и функционисале, морају ступати у контакт са средином у којој дјелују. Због тога су све организације под великим утицајем окружења у којем раде. Из окружења оне набављају ресурсе који служе као улази (инпути) у одговарајући трансформациони процес, а у окружење пласирају резултате свога рада (оутпуте)⁴⁸.

Организационо окружење се састоји из великог броја фактора који на директан или индиректан начин утичу на функционисање и пословање организације. Међу њима најзначајнији су: технолошки, економски, друштвени, политички и међународни. Сви ови аспекти окружења прилично су сложени и међусобно повезани, тако да у садејству утичу на организацију и менаџерски процес пословања у њој. Посао менаџера, односно акције које они предузимају и одлуке које доносе, представљају дио њиховог укупног оквира окружења, па је разумјевање фактора окружења фундаментално за проучавање менаџмента.

Технолошко окружење утиче на организацију и менаџерско одлучивање на различите начине. Различити технолошки изуми измјенили су начин производње, стил и мјесто живота, начин исхране, одијевања, те разоноде и забаве. Технолошке промјене се убрзавају и могу представљати опасност за организацију, али исто тако и пружити јој шансу за афирмацију и развој. Карактеристика данашњег технолошког развоја је

⁴⁷ Први смисао речи организација ћемо користити у значењу организације као људске творевине или предузећа, а други у значењу и проучавању људског рада везано за менаџмент.

⁴⁸ За *организацију* се истиче да је то колекција људи који раде заједно и која координира њихове акције да би остваривали циљеве, док се *циљеви* дефинишу као жељено будуће стање које организација настоји да оствари. *Ресурси* су актива, као што су то људи, машине, сировине, информације, вештине и финансијски капитал. *Менаџер* је особа која је одговорна за надзирање употребе ресурса организације за остваривање њених циљева.

брза иновативност и минијатуризација. Значајно се скраћује вријеме комерцијализације иновација.⁴⁹

Економско окружење се односи на стање економског система у којем организација послује. Од посебне су важности стопа инфлације, незапосленост, каматна стопа, те збивања у светској економији. У оштрој конкуренцији организација се бори за мјесто на тржишту и од самог менаџмента зависи да ли ће она потребе потрошача задовољити боље и брже од конкурената. Економско окружење пружа погодности менаџменту, али представља и могућу опасност за организацију. Три аспекта економског окружења су нарочито битна: макроекономска стабилност, глобализација и трошкови инпута.

Социјални аспекти окружења, такође, утичу на менаџерске активности и одлуке у организацији. Друштвени утицај на организације манифестује се кроз ставове, вриједности и утврђена правила понашања која постоје у друштву. Демографске промјене обухватају величину, густоћу, локацију и популационе промјене, те утичу на понуду радне снаге и захтјеве потражње. Најзад, у факторе друштвеног окружења спада и образовање становништва (знање као примарни фактор конкурентске предности).

Политичко окружење преко правних и државних норми одлучује о акцијама које једна организација треба да предузима у обављању своје активности. Сасвим је очигледно, на пример, да закони државних органа могу знатно утицати на менаџерске одлуке. Међународно окружење, такође, утиче на активност менаџмента у свакој организацији, тако што од њега очекује да се прилагоди условима пословања које намеће међународно тржиште.⁵⁰

Основни видови економске активности су производња робе, пружање услуга и обављање промета. Свака од ових активности захтјева одређени облик организовања људи и средстава. Самостални економски субјект, односно организација у оквиру које се обавља економска активност, назива се предузеће. Циљ и унутрашњи смисао повезаности, односно садејства између материјалних, финансијских и људских елемената пословања јесте побољшање пословних резултата. Ова синергија (*synergy*)⁵¹ је неопходна, јер би у супротном трошкови пословања били већи а приходи мањи. Дакле, предузеће је настало из потребе да се економске активности обављају рационално.

Појмовно одређење предузећа повезано је са настанком капитализма. Због развоја кроз које је пролазило људско друштво, схватање овога појма није било јединствено. Данас је предузеће економски субјект који послује у циљу остваривања сопствених пословних интереса уз уважавање принципа економског понашања.

Оно што је карактеристично за предузеће, јесте његова тржишна оријентисаност. Активност предузећа заснива се на реализацији дефинисаних економских циљева, уз перманентно уважавање економских законитости.

Пословно окружење у којем се налази предузеће је изузетно турбулентно и предузеће је јако оптерећено брзим темпом промјена. Као динамички систем, предузеће са окружењем перманентно обавља размјену материје, енергије и информација. Будући

⁴⁹ Тако, на пример, поступак фотографисања комерцијализован је за 112 година, а интегралних кола за три године.

⁵⁰ О неким аспектима утицаја међународног окружења на процес пословања и менаџмент организације види: Максимовић, М.: *Управљање људским ресурсима у међународном пословању: стратешки приступ*, Институт економских наука, Београд, 2004; Карали, Р., Вилсон, В.: *Изазови безбедносног менаџмента, Безбедност*, бр. 4, Београд, 2005, стр. 703-712.

⁵¹ *Синергија* – односи се на међусобно деловање појединих делова које представља више од пуког збира делова (другим речима 2+2=5). У предузећу то значи да организационе јединице могу бити продуктивније него да делују изоловано.

да је предузеће, као економски субјект, упућено на тржиште, неопходно је да оно уочи све промјене које се дешавају у окружењу и да на њих адекватно реагује.

С развојем индустријског начина производње, појавио се велики број назива за привредне организације. То су:

- *Фирма*-симболизује назив предузећа и синоним је за организацију,
- *Компанија*-симболизује предузеће настало удруживањем неколико оснивача,
- *Корпорација*-симболизује већа предузећа, састављена од више нормалних предузећа, друштава или компанија,⁵²
- *Труст* - термин који је више одомаћен у Западној Европи,
- *Група*-је такође, синоним за велике, по правилу мултинационалне компаније,
- *Холдинг*-облик удруживања заснован на уговору о финансијској повезаности више фирми.

Без обзира на то о којој је врсти привредне организације ријеч, савремене теорије и приступи у пројектовању организације подједнако респектују значај безбједности за успјешност пословања као посебне, али не и изоловане функције менаџмента, јер потреба за безбједношћу једне организације мора да буде усађена у све функције њеног дјеловања. То се може постићи само ако је свијест о безбједности уграђена у организациону културу.

Наиме, сматра се да саставни дио не само организационе културе већ и организационе климе⁵³ мора бити и безбједносна култура, где сваки појединац прихвата норму понашања и врједности које доприносе повећању и одржању прихватљивог нивоа безбједности. Безбједносну културу у једној организацији сачињавају норму понашања које говоре о начину комуницирања са интерном и екстерном средином, стандарди који указују како треба обављати послове и језик комуникације.

Изградња безбједносне културе је предуслов за успјешно функционисање безбједносног менаџмента, а самим тим и система безбједности у организацији. Нема ефикасног система безбједности у организацији (система пословне заштите) уколико саставни дио организационе културе није безбједносна култура. Свијест о безбједности мора да постоји у свим активностима менаџмент процеса у организацији.

У предузећу се обављају многи послови: управљачки и оперативни; стратешки и споредни; стални, привремени и повремени; производни, помоћни и административни; правни, маркетиншки и информатички; текући, уобичајени и ванредни; исплативи и неисплативи; монотони и креативни; стабилни и нестабилни; извозни и увозни; тешки и лаки; осјетљиви, ризични и други. У зависности од природе и захтјева посла, опредјељују се модалитети управљања и организационе структуре, али и нивои менаџмента.

Хијерархијски посматрано, безбједносни менаџмент представља стожер свих нивоа менаџмента (стратешког, тактичког и оперативног) у организацији. Не може се замислити ниједна успјешна компанија у којој менаџери на свим нивоима за доношење важних пословних одлука, не консултују безбједносни менаџмент компаније. Функција

⁵² Корпорација је удружење која има статус правног лица и оснива се ради заштите права својих власника, заступања њихових интереса и остваривања одређених колективних циљева привредног, социјалног, религиозног или неког другог карактера. У новије доба, корпорације представљају један од облика организације државне привредне активности и управљања јавном имовином.

⁵³ Ако се предузеће препознаје по организационој култури, по клими се препознају интерни односи у њему - ставови и осјећања запослених, улога запослених у управљању, систем награђивања и напредовања, стање међуљудских односа и слично.

безбједносног менаџмента није само да штити, већ и да прибави информације неопходне менаџменту компаније за доношење одлука.⁵⁴

Према томе, поред класичних функција менаџмента којима се баве и менаџери безбједности (планирање, организовање, руковођење и контрола), веома значајан, можда кључни, задатак менаџера безбједности јесте прикупљање података, њихова обрада и достављање топ менаџменту. Менаџери безбједности углавном прикупљају податке о конкуренцији, кандидатима за запошљавање, стању унутар организације, организацијама са којима се ступа, или се већ налази у партнерском односу и сл.

Ова функција менаџмента безбједности има превентивни карактер, јер се правовременом информисаношћу најлакше може спријечити настајање штетних последица. Прикупљање података којим се бави менаџмент безбједности мора се одвијати у границама закона, из отворених извора и без примјене забрањених и неморалних средстава, јер би организација од примјене оваквих метода имала више штете него користи. У сваком случају, добар менаџмент захтјева, прије свега, проактиван приступ, односно, предвиђање проблема и благовремене припреме за њихово рјешавање.⁵⁵

За заштиту доходне организације од, углавном, ванпословних ризика, унутар организације формирају се посебне организационе цјелине чији је задатак пружање безбједности организацији како би могла да достигне своје циљеве и оствари стратешка опредјељења, што без пуне безбједности пословања, имовине и запослених није могуће. Формирање, руковођење и контрола над посебним организационим цјелинама које се баве безбједношћу је основни задатак безбједносног менаџмента.

Ангажовање предузећа која се баве пружањем безбједносних услуга у том смислу је веома честа пракса, коју примјењују многе организације, прије свега из области привреде. Међутим, ангажовање предузећа за пружање безбједносних услуга не искључује постојање властитог безбједносног менаџмента. Ангажовано предузеће углавном пружа услуге физичко-техничког обезбјеђења, док све остале послове безбједносног менаџмента обављају менаџери унутар организације. Израда планова, анализа, прикупљање и обрада података, контрола спровођења безбједносних мјера и процедура и контрола рада физичко-техничког обезбјеђења спада у надлежност менаџера безбједности организације која је ангажовала предузеће за пружање услуга безбједности.

Оваква пракса је препоручљива из више разлога. Менаџери безбједности су дио организације за коју раде, њихова професионална каријера је везана за успјех организације којој припадају, као дио менаџмента упознати су са процесом рада у организацији, јасни су им оперативни и стратешки циљеви организације у чијем дефинисању често и сами учествују, по правилу имају веома значајан утицај на дефинисање стратегије организације, и што је веома важно, њихова лојалност се не доводи у питање.⁵⁶

⁵⁴ Вејновић, Д. и др.: *Правци и думети безбедносног менаџмента, Дефендологија*, бр. 11-12, Бања Лука, 2002, стр. 59-75.

⁵⁵ Драгишић, З.: *Безбедносни менаџмент* (ауторизована предавања), Факултет безбедности, Београд, 2006. стр. 7-13.

⁵⁶ Исто.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вејновић, Д. и др.: *Правци и донети безбедносног менаџмента, Дефендологија*, бр. 11-12, Бања Лука, 2002.
2. Драгишић, З.: *Безбедносни менаџмент* (ауторизована предавања), Факултет безбедности, Београд, 2006.
3. Јурина, М. и др.: *Елементи организације полиције*, МУП Републике Хрватске - Полицијска академија, Загреб, 1999.
4. Кековић, З.: *Интегрална безбедност и пословно-безбедносни менаџмент*, Зборник радова Факултета цивилне одбране, Београд, 2003.
5. Кековић, З.: *Безбедносни менаџмент и заштита од тероризма*, Тероризам у савременим условима (зборник радова), Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2003.
6. Кековић, З.: *Не-државни сектор безбједности: Како до стандарда?",* Перјаник, бр. 5, Даниловград, 2004.
7. Карали, Р., Вилсон, В.: *Изазови безбедносног менаџмента, Безбедност*, бр. 4, Београд, 2005.
8. Максимовић, М.: *Управљање људским ресурсима у међународном пословању: стратешки приступ*, Институт економских наука, Београд, 2004;
9. Ристовић, С.: *Полицијски менаџмент у сузбијању криминалитета*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2006.